

ERFGOED BRUSSEL

N°015-016

SPECIAAL NUMMER - SEPTEMBER 2015
Open Monumentendagen
Brussels Hoofdstedelijk Gewest

DOSSIER
ATELIERS, FABRIEKEN EN KANTOREN

PLUS
Internationaal Fotografisch Experiment
met Monumenten

EEN PUBLICATIE VAN BRUSSEL STEDELIJKE ONTWIKKELING

DE OORLOGSSCHADEARCHIEVEN

PRIMAIRE BRON VOOR DE STUDIE VAN HET INDUSTRIEEL ERFGOED

FRANÇOIS ANTOINE

WERKLÉIDER, RIJKSARCHIEF TE BRUSSEL

THIERRY LEMOINE

VOORMALIG ARCHIVARIS VAN DE AD CIVIELE VEILIGHEID,
FEDERALE OVERHEIDSDIENST BINNENLANDSE ZAKEN

Hoofdzetel van de *Compagnie générale d'Entreprises électriques et industrielles*, gelegen aan het Troonplein in Brussel, na de gevechten tijdens de bevrijding van 1944, wachtzaal (AR 2, ABOPG, Dossier 2.038.663). In dit dossier is de locatie van elke foto op een plattegrond aangeduid (hier niet afgebeeld).

De erkenning van de problematiek van de oorlogsellende is vrij recent¹. Pas na de Grote Oorlog (1914-1918) heeft de notie van schadevergoeding voor goederen een ongeziene ontwikkeling gekend. Het concept van 'oorlogsriscico' dat door de staat gedragen wordt in naam van de nationale solidariteit kadert in deze evolutie. In het geval van de Tweede Wereldoorlog kon België bogen op zijn ervaring inzake vergoeding van oorlogsschade, opgedaan tijdens de Eerste Wereldoorlog. Het Rijksarchief en de FOD Binnenlandse Zaken ronden een grootschalige overbrenging van deze schadedossiers af. Ze zijn reeds grotendeels toegankelijk en raadpleegbaar in het Algemeen Rijksarchief en vormen een primaire bron voor historici op zoek naar informatie over het intussen verdwenen industrieel en economisch erfgoed van onze regio's.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog werden meer dan 500.000 gebouwen van de 2.173.000 gebouwen die voor de oorlog in België bestonden beschadigd of vernield, hetzij 23,3 procent. In tegenstelling tot 1914-1918 is tijdens het tweede wereldconflict echter geen enkele provincie gespaard gebleven. Bijna alle steden waren het toneel van militaire operaties, die volledige of gedeeltelijke vernielingen tot gevolg hadden door grondgevechten (hoofdzakelijk de Achttiendaagse Veldtocht en de Slag om de Ardennen) en luchtbombardementen, zowel door de geallieerden als door de Duitse V-bommen (afb. 1). Deze wijdverspreide schade aan onroerende goederen kwam uiteindelijk de wederopbouw na de Tweede Wereldoorlog ten goede. Geen enkele regio, misschien met uitzondering van de provincie Luxemburg, werd immers zonder toereikende middelen gelaten of door zijn bevolking verlaten wegens de massale vernielingen, zoals het geval was in West-Vlaanderen na 1918.

Afb. 1

Vernielingen aan het bedrijf *Travail Mécanique de la Tôle*, gelegen aan de Oude Vijverlaan, de huidige Brits Tweedelegerlaan, in Vorst als gevolg van de geallieerde luchtbombardementen op 11 en 25 mei 1944. Foto genomen aan de voorzijde van het bedrijf (AR 2, ABOPG, Dossier 2. 013. 233 A).

Reeds in de zomer van 1940 werd het Commissariaat-generaal voor 's Lands Wederopbouw opgericht, dat belast was met het verzamelen van de dossiers van de geteisterden en het maken van de eerste schattingen. Uiteraard werd het grootste gedeelte van het werk pas na het einde van de oorlog gerealiseerd door het ministerie van Oorlogsschade en daarna het ministerie van Wederopbouw (afb.2).

In de voorbije decennia werden al deze dossiers (met inbegrip van de lopende dossiers van de Eerste Wereldoorlog, de schade geleden door de kolonisten in Congo en ten slotte de dossiers inzake natuurrampen) in een enkel depot in Anderlecht samengebracht. Samen vormen ze ongeveer 22 strekkende kilometer archief, waarvan het grootste gedeelte (ongeveer 17 kilometer) betrekking heeft op schade aan private goederen: het aantal dossiers wordt geraamd op 700.000 tot een miljoen. In tegenstelling tot het archief 'Oorlogsschade 1914-1918', dat in de jaren 1980 werd vernietigd, bevinden deze dossiers zich in relatief goede staat. Om ze in de best mogelijke omstandigheden te bewaren heeft de FOD Binnenlandse Zaken deze archieven gesorteerd, geklasseerd, verpakt en naar het Rijksarchief overgebracht. Deze

grootschalige overbrenging loopt nu stilaan ten einde. De documenten bevatten een schat aan informatie en zijn nu reeds grotendeels toegankelijk en raadpleegbaar in het 'depot Joseph Cuvelier' van het Algemeen Rijksarchief (ARA) 2².

..... 'OORLOGSSCHADE' EN INDUSTRIEEL ERFGOED

*"De huizen en de industriële en landbouwgebouwen moeten worden heropgebouwd; de machines en de grondstofvoorraden moeten worden vernieuwd. Vooral wat essentieel is voor de wederopbouw van ons land, moet worden hersteld."*³ Dat is de filosofie van de wet betreffende de vergoeding van de oorlogsschade, zoals verwoord door Alfons Vranckx in zijn verslag aan de Kamer van Volksvertegenwoordigers van 9 oktober 1946. Van de 506.090 beschadigde of vernielde gebouwen waren er 16.803 industriële of commerciële gebouwen en 31.253 landbouwexploitaties en veehouderijen. Deze kregen de volledige aandacht van de administratie. Ze waren immers van essentieel belang voor de wederopbouw en het herstel van België (afb. 3). Dit archief bevat bijgevolg vele lijvige dossiers van allerlei bedrijven en industrieën (scheikundige en petro-

Afb. 2

Enfilade van kantoren op de 2e verdieping (aan de zijde van het Troonplein) in het gebouw van de hoofdzetel van de *Compagnie générale d'Entreprises électriques et industrielles*, gevestigd aan het Troonplein in Brussel, na de gevechten tussen het Belgische verzet en de Duitse bezettingsmacht tijdens de bevrijding van Brussel op 3 en 4 september 1944 [AR 2, ABOPG, Dossier 2.038.663].

Afb. 3

Vernielingen aan het bedrijf *Travail Mécanique de la Tôle*. Achterzijde van het bedrijf en in de richting van de spoorweglijnen [AR 2, ABOPG, Dossier 2.013.233 A].

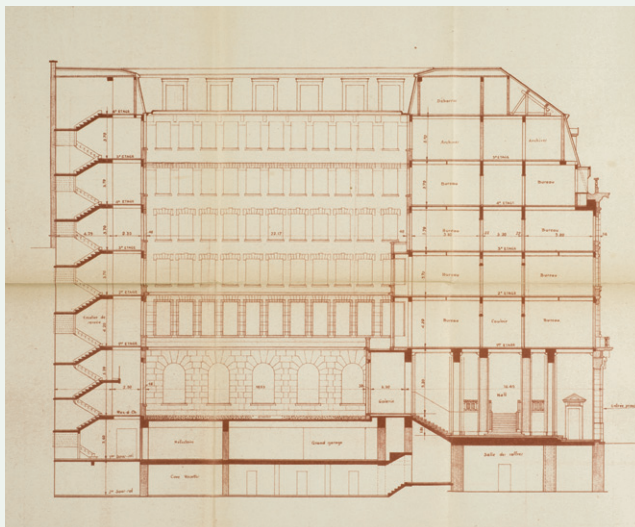

▲ 4

▼ 5

Afb. 4 tot 6

Hoofdzetel van de *Compagnie générale d'Entreprises électriques et industrielles* na de gevechten tijdens de bevrijding van Brussel op 3 en 4 september 1944. **Afb. 4**: Vergaderzaal op de benedenverdieping van het gebouw [AR 2, ABOPG, Dossier 2.038.663]; **afb. 5**: Hoofdgevel van het gebouw [AR 2, ABOPG, Dossier 2.038.663]; **afb. 6**: Doorsnedeplan van het gebouw [AR 2, ABOPG, Dossier 2.038.663].

leumverwerkende bedrijven, mijnen, binnenscheepvaartmaatschappijen, enzovoort). Enkele voorbeelden van industriële bedrijven of handelsmaatschappijen die reeds in het fonds waren geïdentificeerd: *Union chimique belge* (U.C.B.)⁴, de Solvay-fabrieken, Shell⁵, *Innovation*, het *Bois du Cazier*, *Forges de Clabecq*, de steenkoolmijnen van Péronnes-lez-Binche, enzovoort. Om de onderzoeker wegwijs te maken in de mogelijkheden van de archieven over de oorlogsschade aan private goederen geven wij hier een exhaustieve presentatie van de inhoud van deze dossiers. Gezien de omvang van de oorlogsschade en om de belangen van de staat alsook die van de geteisterden te vrijwaren hebben de secretarissen-generaal reeds tijdens de bezetting enerzijds bewarende maatregelen genomen betreffende de vaststelling en de verwijdering van schade en anderzijds de verdeling van de restitatiekredieten⁶ georganiseerd.

PROCEDURE

In toepassing van het besluit van 15 maart 1941 moesten de geteisterden een algemeen aanvraagformulier invullen voor vaststelling en evaluatie, afgeleverd door het commissariaat-generaal van 's Lands Wederopbouw. Op dit keerdrukformulier moesten onder andere de naam, benaming of firmanaam van het bedrijf, het handelsregisternummer, de oprichtingsdatum, de maatschappelijke zetel, de nationaliteit, de plaats van het/ de schadegeval(len), een beschrijving van het schadegeval, de kredietaanvraag en het bedrag van de geleden schade worden ingevuld. Bij dit formulier konden een aantal bijlagen worden gevoegd, zoals facturen, attesten, activiteitenrapporten, foto's alsook uitrustings- en materialenlijsten. Met het oog op de continuïteit van de openbare dienst werden de maatregelen die onder de secretarissen-generaal werden genomen na

de bevrijding van het land bevestigd⁷. Volgens artikel 68 van de wet van 1 oktober 1947 bleven alle wettelijke bepalingen van de besluiten van de secretarissen-generaal overgenomen in de besluitwet van 30 november 1944 betreffende het regime van de bijzondere kredieten bestemd voor het vergemakkelijken van het herstel van door oorlogshandelingen veroorzaakte schade aan roerende of onroerende goederen van kracht, alsook alle bepalingen van de besluitwetten betreffende het herstel van de oorlogsschade aan private eigendommen⁸.

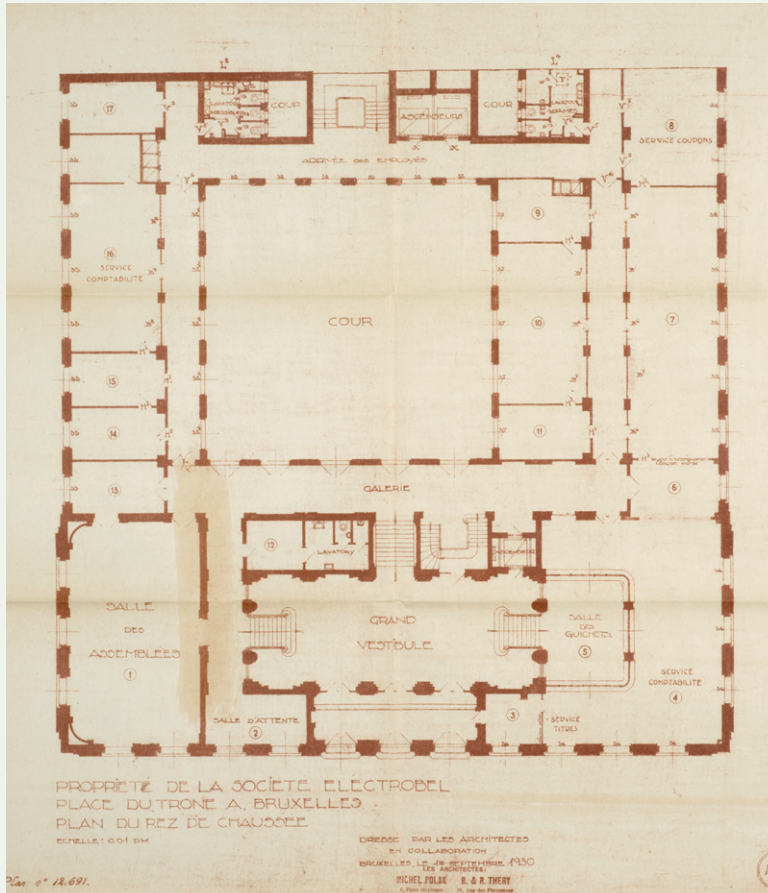
Om recht te geven op een financiële tussenkomst van de staat moest de schade rechtstreeks door oorlogshandelingen veroorzaakt zijn. Om een duidelijke link te leggen tussen de oorlogshandelingen en de geleden schade omvat het merendeel van de dossiers dan ook een gedetailleerde beschrijving van de militaire operaties, de bezettingsmaatregelen, de daden van sabotage of de overtredingen begaan om de desorganisatie van de overheid⁹ in de hand te werken. In het belang van de gemeenschap moest de financiële inspanning voor het herstel van de oorlogsschade bovendien werkelijk gebruikt worden voor de wederopbouw en vernieuwing van de economische voorzieningen van het land. In dit kader van 'hergebruik' bevatten talrijke dossiers toelatingsaanvragen om de vergoeding en het krediet te bestemmen voor de wederopbouw van het goed op een andere locatie of om nieuwe goederen, zoals industriële uitrusting, aan te kopen met het oog op nieuwe productie¹⁰. Daarnaast werd de veroudering van de materiëlen in aanmerking genomen bij de evaluatie van de schade¹¹ (afb. 4 tot 6).

Vanaf 1940 werden kredieten toegerekend voor de vervanging van de roerende goederen van diegenen die alles verloren hadden, de vervanging van de levende en dode have,

voor de geteisterde landbouwers, de wederopbouw van private en industriële gebouwen en de heropstart van industriële en commerciële bedrijven. Deze kredieten werden verdeeld door de hiertoe aangeduide parastatale instellingen, met name: de Nationale Maatschappij voor Krediet aan de Nijverheid (NMKN), het Centraal Bureau voor Hypothecair Krediet (CBHK), het Nationaal Instituut voor Landbouwkrediet (NILK), de Nationale Kas voor Beroepskrediet (NKBK) en de Nationale Kas voor Krediet aan de Middenstand (NKKM)¹². Aangezien de door de staat toegekende vergoedingen moesten worden afgetrokken van de door de verzekeringsmaatschappijen uitbetaalde bedragen voor oorlogsschade¹³ moesten de geteisterden ook verplicht een kopie van hun verzekeringspolis indienen. Tot slot bestaan de vergoedingsdossiers gewoon uit een reeks documenten betreffende de procedure, zoals het proces-verbaal van de vaststelling en beoordeling van de schade, het expertiseverslag van de schade of de technische fiche van de uiteindelijke schadevergoeding (afb. 7a en 7b).

ENKELE BRUSSELSE VOORBEELDEN

Als belangrijkste industriestad van het land, knooppunt van verkeers-, spoor- en waterwegen en administratief centrum heeft Brussel tijdens de Tweede Wereldoorlog heel wat schade geleden: vernieling van de bruggen over het kanaal Willebroek-Charleroi bij de aankomst van de Duitse troepen in mei 1940, plunderingen en opeisingen zowel door de geallieerde troepen als door de bezettingsmacht, luchtbombardementen, gevechten tijdens de bevrijding in september 1944 of de vliegende V1- en V2-bommen. In de oorlogsschadedossiers zijn dan ook een groot aantal schadeloosstellingsdossiers terug te vinden van

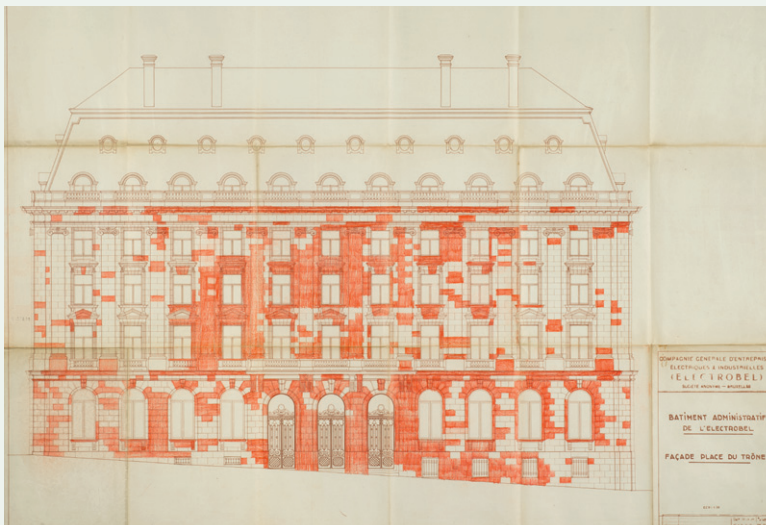

▲ 7a

Afb. 7a en 7b

Hoofdzetel van de *Compagnie générale d'Entreprises électriques et industrielles*. **Afb. 7a**: Plan van de benedenverdieping van het gebouw (AR 2, ABOPG, Dossier 2.038.663); **afb. 7b**: Plan van de hoofdgevel van het gebouw waarop (in rood) de schade is aangeduid veroorzaakt door de gevechten tussen het Belgische verzet en de Duitse bezettingsmacht tijdens de bevrijding van Brussel op 3 en 4 september 1944 (AR 2, ABOPG, Dossier 2.038.663).

▼ 7b

Brusselse bedrijven, waarvan hierna enkele voorbeelden.

De firma *Travail Mécanique de la Tôle*

Dit metaalverwerkend bedrijf lag in Vorst langs het spoor op een steenworp van het Zuidstation. Uit gegevens in het vergoedingsdossier is gebleken dat de in 1919 opgerichte firma *Travail Mécanique de la Tôle* verzinkte huishoudartikelen, verzinkte vlakke en golfplaten, metalen verpakkingen, buizen en plooibochten produceerde en verzinking op maat aanbood. Het bedrijf was gelegen aan de Oude Vijverlaan, de huidige Brits Tweedelegerlaan, en stelde in 1939 515 arbeiders, 19 leerlingsters, 101 leerlingen en 105 bedienden tewerk. De firma beschikte ook over een industriecomplex aan het kanaal Gent-Terneuzen in Wondelgem. Het bedrijfsterrein in Vorst strekte zich uit over een oppervlakte van 2 hectare en 86 are, met een bebouwde oppervlakte van 19.600 vierkante meter en een overdekte oppervlakte van 27.600 vierkante meter.

Aangezien het bedrijf vliegtuigtanks produceerde, kregen de verantwoordelijken van het bedrijf in het begin van het conflict van de luchtvaartdienst van het ministerie van Landsverdediging het bevel om hun fabriek onmiddellijk naar Frankrijk te evacueren om het te vrijwaren voor de vijand. Tijdens het debacle leed het bedrijf zware verliezen doordat goederenwagons werden geplunderd in Haine-Saint-Pierre, op de kaaien van de haven van Antwerpen of nog in het station van Bas-Oha en door de inbeslagname van machines, materiaal en goederen door het Duitse leger dat ze in Duitsland verkocht. Het merendeel van de geleden schade was het gevolg van de luchtbombardementen door de geallieerden op 11 en 25 mei 1944, waarbij 20 bommen rechtstreeks insloegen op de gebouwen en de bin-

▲ 8

▼ 9

▲ 10

Afb. 8 tot 10

Vernielingen aan het bedrijf *Travail Mécanique de la Tôle*.
Afb. 8: foto genomen aan de voorzijde van het bedrijf (AR 2, ABOPG, Dossier 2. 013. 233 A); **afb. 9:** foto genomen aan de achterzijde van het bedrijf en in de richting van het Dudenpark (AR 2, ABOPG, Dossier 2. 013. 233 A); **afb. 10:** foto van het interieur van het hoofgebouw van het bedrijf (AR 2, ABOPG, Dossier 2. 013. 233 A).

nenplaats van de fabriek. De expertiseverlagen omvatten een overzicht van de aanzienlijke schade aan de gebouwen, voorzien van plattegronden, foto's en exhaustieve lijsten van de gebruikte apparatuur, zoals een elektrische lasmachine *Électricité et Électromécanique*, een elektrische motor (transmissie 'ACEC'), een freesmachine *Société Belge Française Bruxelles* en een guillotineschaar 'Karl Kneusel' (afb. 8 tot 10).

Laboratoire Jones & co

De archievenreeks 'Oorlogsschade' omvat eveneens een groot aan-

tal dossiers betreffende meer bescheiden activiteiten, bijvoorbeeld een laboratorium gevestigd in de Vooruitgangstraat in Schaarbeek dat volledig werd verwoest door het luchtbombardement van 11 mei 1944¹⁴ (afb. 11 tot 13). Deze firma, *Laboratoire Jones & co*, werd in 1932 opgericht door een chemisch ingenieur, de Roemeen Constantin Ionesco, voor de productie van medische gorgeldranken en tandpasta. Het is interessant om op basis van de plattegrond in het vergoedingsdossier te zien hoe in de inrichting van het gebouw de bedrijfsruimte en het

woongedeelte met elkaar verstrengeld zijn. In de beknopte beschrijving van de verschillende woonvertrekken wordt het gebruik van elk vertrek vermeld: *'benedenverdieping voo- aan studio-kantoor, achteraan laboratorium, in het bijgebouw eetkamer en keuken, kelderderdieping labora- torium goederendepot, kolenkelder'*.

Het oorlogsschadedossier bevat eveneens een gedetailleerde lijst van apparatuur (vacuümmanometer, elektrische precisiebalans, vijzels met stampers, enzovoort), goederen (10.000 tubes voor tandpasta, 2.000

▲ 11

▼ 12

▲ 13

Afb. 11 tot 13

Het laboratorium Jones & Co, gelegen aan de Vooruitgangstraat in Schaarbeek, voor zijn vernieling als gevolg van het lucht-bombardement door de geallieerden op 11 mei 1944. **Afb. 11:** Zicht op het interieur (AR 2, ABOPG, Dossier 2.000.151); **afb. 12:** foto van de volledige verwoesting van het laboratorium (AR 2, ABOPG, Dossier 2.000.151); **afb. 13:** overzicht van de etiketten van de verschillende producten die door het laboratorium werden gemaakt (AR 2, ABOPG, Dossier 2.000.151).

flacons brillantine, enzovoort) en grondstoffen (cacaoboter, dragon, kaneel, munt, melkzuur, enzovoort). Het expertiseverslag dat vlak na de volledige verwoesting van het laboratorium werd opgesteld vermeldt de aanwezigheid van deze verschillende elementen als volgt: *Tussen het puin van de ruïnes hebben wij de resten van tubes medische tandpasta teruggevonden, alsook verpletterde dozen met talkflacons en gorgeldranken, een aantal speciale flesjes met brillantine, eau de cologne en diverse producten die nog steeds hun geur verspreidden, overblijfselen van laboratoriumgereedschap en -apparatuur, meubels, distilleerkolven, apothekers-*

*weegschalen, glazen flessen, poederdozen, reclameartikelen enzovoort. In het algemeen allemaal voorwerpen waarvan de sporen gemakkelijk zullen kunnen worden teruggevonden tijdens het opruimen van het puin.*¹⁵

Compagnie générale d'Entreprises électriques et industrielles

Tussen de bedrijven van veel grotere omvang vinden we industriële groepen terug zoals de *Compagnie générale d'Entreprises électriques et industrielles* (ELECTROBEL), met als doel *'alle industriële, commerciële of financiële activiteiten betreffende de productie en het gebruik op welke*

*wijze ook van elektriciteit, gas en alle andere energiebronnen, alle transport-, verlichtings- en verwarmingsactiviteiten met alle middelen.*¹⁶ Het oorlogsschadedossier van dit bedrijf omvat meerdere strekkende meterarchieven over de schade geleden door verschillende elektriciteitsproducenten en aan het uitgebreide elektriciteitsnet in heel het land, alsook betreffende de verliezen als gevolg van het verwijderen door de bezettingsmacht van de koperen stroomkabels en hun vervanging door ersatzmateriaal in staal.

Het dossier omvat eveneens de schadeloosstellingsaanvraag voor de schade aan het gebouw van de maatschappelijke zetel aan het Troonplein in Brussel veroorzaakt door de inslag van oorlogsprojectielen. Deze schade is het gevolg van de gevechten tussen het Belgische verzet en de Duitse bezettingsmacht bij de bevrijding van Brussel op 3 en 4 september 1944. Het dossier omvat onder andere foto's van de verschillende getroffen ruimten die ons een idee geven van de inrichting van de kantoren van dit bedrijf (afb. 14 tot 18). Elke foto is vergezeld van een plattegrond van het gebouw waarop de gefotografeerde plaats met een kruis is aangeduid. Wij vinden ook de facturen terug van de verschillende bedrijven die naar aanleiding van de gevechten herstellingen hebben uitgevoerd. Daardoor konden wij leveranciers identificeren zoals 'H. Ceuleneer, slotenmaker, kachelsmid, constructeur, schoorsteenveger', *'les marbres et feux ouverts'*, *'Entreprises de plafonnage-cimentage F. Steenacker'*, de *'Ateliers d'art et fonderies de Zelem'*, de specialist in elektriciteitswerken 'Ernst Wauters & compagnie', de stoffeerder Jean Eyckmans, het aannemersbedrijf 'Ed. François & fils' alsook de *'Fabrique de bronzes et serrureries d'art pour bâtiments Vervloet-Faes'*.

▲ 14

▲ 16

◀ 15

▲ 17

▼ 18

Afb. 14 tot 18

Hoofdzetel van de *Compagnie générale d'Entreprises électriques et industrielles*, gelegen tussen de Regentlaan en het Troonplein in Brussel, na de gevechten tijdens de bevrijding van Brussel op 3 en 4 september 1944. **Afb. 14:** Hoek van het gebouw [AR 2, ABOPG, Dossier 2.038.663]; **afb. 15:** Vergaderzaal op de benedenverdieping van het gebouw [AR 2, ABOPG, Dossier 2.038.663]; **afb. 16:** Loketenzaal op de benedenverdieping van het gebouw [AR 2, ABOPG, Dossier 2.038.663]; **afb. 17:** Kantoor op de 1^e verdieping (hoek van het Troonplein en de Brederodestraat) van het gebouw [AR 2, ABOPG, Dossier 2.038.663]; **afb. 18:** Zaal van de dienst boekhouding op de benedenverdieping van het gebouw [AR 2, ABOPG, Dossier 2.038.663].

Verder...

Deze archieven zijn eveneens een belangrijke informatiebron voor de naoorlogse ruimtelijke ordening en wederopbouw. Recente studies in Frankrijk en Groot-Brittannië hebben aangetoond dat de cruciale nood aan woningen de aanzet was voor het ontstaan van de eerste slaapsteden. Ook

in België trokken de fabrieken weg uit de stadscentra om zich te concentreren in de industriezones van de randstad. In deze archieven worden eveneens een groot aantal plannen en foto's bewaard die getuigen van ons onroerend erfgoed. In die optiek kunnen architecten er bijvoorbeeld inspiratie uit putten, maar eveneens

duidelijk de elementen achterhalen die gerestaureerd werden, evenals de aard van de ingrepen.

De individuele oorlogsschadedossiers voor industriële, commerciële en ambachtelijke goederen compenseren het gebrek aan documenten over de economische bedrijvigheid

DE WET VAN 1947

De grondgedachte van de wet van 1 oktober 1947 was dat niet alle schade aan goederen diende te worden vergoed (bijvoorbeeld monetaire schade) en dat de schade die wel werd vergoed volgens verschillende modaliteiten moest worden hersteld naargelang de aard en de omvang van de schade¹. In die optiek konden de aanvraagdossiers worden ingedeeld met behulp van 'inlegbladen' waarop de verschillende types goederen werden vermeld, te weten:

- de bebouwde onroerende goederen;
- de niet-bebouwde onroerende goederen (gronden en terreinen, grondinrichtingen);
- de uitrusting van de industriële, commerciële, ambachtelijke en landbouwbedrijven; de roerende goederen bestemd voor beroepsdoeleinden, een openbare eredienst, filantropie, voorlichting, onderwijs of sociale voorzorg;
- de door de geteisterde vervaardigde goederen en producten;
- de grondstoffen; de gekochte landbouwvoorraden; de goederen voor wederverkoop;
- de levende have (groot en klein vee); postduiven; kleine huisdieren; bijen;
- de gewassen op stam; hoeveproducten; neerhofdieren;
- meerjarige teelten; fruitaanplantingen;

- sierbomen en -planten;
- schepen en vaartuigen; binnenvaartgebouwen².

De vergoedingswet was opgevat als een aan het collectief belang onderworpen solidariteitswet en wilde de mate van herstelling afhankelijk maken van het vermogen van de geteisterden. Daartoe moesten de geteisterden aan de bevoegde provinciedirecteur voor Wederopbouw een schatting overhandigen van alle goederen in hun bezit op 9 oktober 1944, alsook een voor eensluidend verklaard uittreksel uit de kadastrale legger³. Om dit soort informatie aan te vullen konden een huwelijkscontract, een overlijdensakte of een kopie van een testament worden ingediend. Nog steeds in het teken van de nationale solidariteit voorzag de wet van 1 oktober 1947 in de uitsluiting van de categorieën van burgers die veroordeeld waren voor collaboratie met de vijand, met andere woorden diegenen die door hun houding de solidariteit met de Belgische bevolking hadden verbroken⁴. De geteisterden moesten voortaan dus ook een certificaat van burgerschap voorleggen. Naast de gegevens over de samenstelling van het gezin werden de veroordelingen bekendgemaakt op het inlichtingenblad dat door de gemeente

van de geteisterde werd opgesteld. Omgekeerd werd absolute voorrang en integrale herstelling verleend aan politieke gevangenen en krijgsgevangenen⁵. Om op deze behandeling aanspraak te kunnen maken, moesten zij een kopie van hun krijgsgevangenenkaart of een kopie van de beslissing van politiek gevangene bij hun aanvraag voegen.

NOTEN

1. VAN HOUTTE, J., *op. cit.*, p. 52.
2. Besluit van de Regent van 7 november 1947 met betrekking tot de wijze van schatting van de oorlogsschade aan private goederen, *Belgisch Staatsblad* van 10-11 november 1947.
3. Besluit van de Regent van 7 november 1947 met betrekking tot de aangifte, de omvang en de wijze van schatting van het vermogen inzake de oorlogsschade aan private goederen, *Belgisch Staatsblad* van 10-11 november 1947.
4. Artikel 6 van de memorie van toelichting van de wet van 1 oktober 1947.
5. Artikel 11 van de wet van 1 oktober 1947.

tijdens de bezetting. Bovendien werd elke vergoedingsaanvraag onderzocht, hetgeen een vooroorlogse balans van het bedrijf oplevert. In het kader van de wederopbouw werden eveneens de context en de economische opportuniteiten van vlak na de oorlog gepresenteerd zodat de aanvragers zo snel mogelijk van overheidssteun konden genieten. Aan de hand van de precieze beschrijving van de vernielde apparatuur en materia-

len kunnen de productiewijzen worden achterhaald. Daarnaast kan een inventaris worden opgemaakt van de producten die in de handelslokalen werden verkocht.

Vertaald uit het Frans

NOTEN

1. DUHAMEL, E., 'Les sinistrés: objet et enjeu politique', BARJOT, D., BAUDOUÏ, R. en VOLDMAN, D., *Les reconstructions en Europe (1945-1949)*, Brussel, Ed. Complexe, 1997, pp. 234-235.
2. Voor meer details, zie ANTOINE, F. en LEMOINE, T., 'Dommages de guerre: chantier archivistique, perspectives scientifiques et nouvelles utilités administratives' in PARMENTIER, I. (dir.), *La recherche en histoire de l'environnement: Belgique-Luxembourg-Congo-Rwanda-Burundi. Actes PREBel*, Presses universitaires de Namur [Collections 'Autres futurs', nr. 3], Namen, 2010, pp. 205-208, https://pure.fundp.ac.be/ws/files/11758847/PARMENTIER_LEDENT_2010_La_recherche_en_histoire_de_l_environnement_PrebBel.pdf.
3. 'Wetsvoorstel betreffende de herstelling van oorlogsschade aan private goederen, verslag namens de commissie voor de wederopbouw door de heer VRANCKX' in *Buitengewone zitting 1946, Parlementaire bescheiden*, nr. 208, p. 14.
4. Talrijke vestigingen van UCB, die over heel het grondgebied zijn verspreid, werden getroffen. Bijvoorbeeld: Havré, Hemiksem, Zandvoorde, Mornimont, Burcht en Wondelgem.
5. Men kan er bijvoorbeeld de dossiers terugvinden van de franchisers die schade hebben geleden. Het is dus volkomen mogelijk om de tankstations van Shell van 1940 in kaart te brengen.
6. VAN HOUTTE, J., *La réparation des dommages de guerre aux biens privés: commentaire théorique et pratique de la loi du 1er octobre 1947*, Brussel-Leuven, 1948, p. 43.
7. Besluitwet van 30 november 1944, *Belgisch Staatsblad* van 9 december 1944.
8. Artikel 68 van de wet van 1 oktober 1947, *Belgisch Staatsblad* van 10 oktober 1947.
9. Artikel 2 van de wet van 1 oktober 1947.
10. Artikel 8 van de wet van 1 oktober 1947.
11. Artikel 9 van de wet van 1 oktober 1947.
12. VAN HOUTTE, J., *op. cit.*, p. 43
13. Artikel 9 van de wet van 1 oktober 1947.
14. Brussel, ARA 2 – depot Joseph Cuvelier, Ministerie van Wederopbouw, Archief van het Bestuur voor Schade aan private goederen. Provinciale reeks Brabant, Dossier 2.000.151.
15. Brussel, ARA 2 – depot Joseph Cuvelier, Ministerie van Wederopbouw, Archief van het Bestuur voor Schade aan private goederen. Provinciale reeks Brabant, Dossier 2.000.151. Expertiseverslag van 28 augustus 1944 van de schade geleden door het laboratorium Jones & Co, gelegen aan de Vooruitgangstraat te Schaarbeek, 7 p.
16. Brussel, ARA 2 – depot Joseph Cuvelier, Ministerie van Wederopbouw, Archief van het Bestuur voor Schade aan private goederen. Provinciale reeks Brabant, Dossier 2.038.663.

COLOFON

REDACTIECOMITÉ

Jean-Marc Basyn, Stéphane Demeter,
Paula Dumont, Murielle Leseque,
Cecilia Paredes, Brigitte Vander Bruggen
en Anne-Sophie Walazyc.

EINDREDACTIE IN HET NEDERLANDS

Paula Dumont

EINDREDACTIE IN HET FRANS

Stéphane Demeter

SECRETARIAAT VAN REDACTIE

Murielle Leseque

COORDINATIE VAN ICONOGRAFIE

Cecilia Paredes

COORDINATIE VAN HET DOSSIER

Paula Dumont

AUTEURS/ REDACTIONELE MEDEWERKING

François Antoine, Mario Baeck,
Jean-Marc Basyn, Inge Bertels,
Anna Bouteiller, Marianne Defossé,
Rika Devos, Paula Dumont,
Bernard Espion, Anne Lauwers,
Harry Lelièvre, Thierry Lemoine,
Maarten Mahieu, Muriel Muret, Joke Nijs,
Michel Provost, Sven Sterken,
Thomas Stroobants, Peter Van der Hallen,
Yannik Van Praag, Guido Vanderhulst,
Christian Vandermorten, Ine Wouters,
Brigitte Vander Bruggen.

VERTALING

Gitracom, Hilde Pauwels,
Data Translations Int.

NALEZING

Griet Meyfroots, Koenraad Raeymaekers,
Harry Lelièvre, Stephan Van Bellingen,
Tom Verhofstadt en de leden van het
redactiecomité.

VORMGEVING

The Crew Communication

DRUK

Dereume Printing

VERSPREIDING EN

ABONNEMENTENBEHEER

Cindy De Brandt,
Brigitte Vander Bruggen.
bpeb@gob.irisnet.be

BEDANKINGEN

Olivia Basseem, Philippe Charlier,
Julie Coppens, Farba Diop, Alice Gérard.

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER

Arlette Verkruyssen, directeur-generaal
van Brussel Stedelijke Ontwikkeling/
Gewestelijke overheidsdienst Brussel,
CNN – Vooruitgangstraat 80, 1035 Brussel.

De artikelen zijn gepubliceerd onder de
verantwoordelijkheid van de auteurs. Alle
rechten voor het reproduceren, vertalen of
herwerken zijn voorbehouden.

CONTACT

Directie Monumenten en Landschappen –
Cel Sensibilisatie
CNN – Vooruitgangstraat 80, 1035 Brussel
<http://erfgoed.brussels>
broh.monumenten@gob.irisnet.be

HERKOMST VAN DE FOTO'S

Mochten er ondanks onze inspanningen
om alle reproductierechten te betalen
toch nog gerechtigden zijn die niet
gecontacteerd werden, dan worden zij
verzocht zich kenbaar te maken bij de
Directie Monumenten en Landschappen
van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

LIJST MET AFKORTINGEN

AAM – Archives d'Architecture Moderne
ABOPG – Archief van het Bestuur voor
Oorlogsschade aan private goederen
ARA – Algemene Rijksarchief
AMVB – Archief en Museum van het
Vlaams Leven te Brussel
ARB – Académie royale de Belgique
DCBSO – Documentatiecentrum van
Brussel Stedelijke Ontwikkeling
DML – Directie Monumenten en
Landschappen
GOB – Gewestelijke Overheidsdienst
Brussel
KBR – Koninklijke Bibliotheek van België
KIK-IRPA – Koninklijk Instituut voor
het Kunstpatrimonium / Institut royal
du Patrimoine artistique
KMKG – Koninklijke Musea voor Kunst
en Geschiedenis
RLICC – Raymond Lemaire International
Centre for Conservation
SAB – Stadsarchief Brussel

ISSN

2034-578X

WETTELIJK DEPOT

D/2015/6860/020

Cette revue paraît également en Français
sous le titre *Bruxelles Patrimoines*.

